

תוכן עניינים

1. מבוא

2. בדיקות די אן איי – רקע

3. זיוף ראיות

4. משפט משווה

5. סיכום

6. ביבליוגרפיה

1. מבוא

אמצע הלילה, צעקה מחרישה את שקט הישנים, ניידת מגיעה, גופתה של האישה שרועה על הרצפה, כתמי דם בכל עבר, בידיה שערות שאינן תואמות לשלה - נראה ומשכה את שערות התוקף - וטביעות אצבעות שאינן שלה נמצאו על שברי כוס זכוכית המגועלת בדם. חשוד נתפס, מתברר כי היה המאהב, אך הוא זועק כי הוא חף מפשע.

משפטו נפתח, תובעת ממולחת המבקשת לקדם קריירה משתלחת במאהב ומטיחה בו כי השערות שנתפסו הינן שלו, כי טביעות האצבע על הכוס השבורה – שלו. והאיש, נשבר על הדוכן ומייבב בבכי – אני חף מפשע. איש אינו מאמין והוא נשלח לכלא.

האם אכן הוא הרוצח נוכח הראיות שנמצאו בזירת הפשע או שמא הבעל שקיבל את תמורת ביטוח החיים של אשתו, גילה על הרומן וביקש לנקום בזוג, רצח את אשתו וזייף ראיות כנגד המאהב? האם ניתן היה לזייף את הראיות?

במרוצת השנים, מקרי הפשע היו נחקרים על פי ראיות נסיבתיות, כלומר: השערות העלו מחקירת הזירה, רמזים שהתגלו מעדויות שונות בחקירה וממצאים העלו במרוץ חקירה מתמשכת. לאחר מכן, למדה מערכת הזיהוי הפלילי את חשיבותן של ראיות פיזיות כמקור מהימן במציאת החשודים: טביעת רגל, פיסת בגד, שמיכה מוכתמת, שריטה לא מוסברת ועוד. ראיות אלו הינן ראיות המכילות שאריות חומר אנושי: דם, רוק, שערות, טביעות אצבע וכדומה, אשר מהן ניתן להוציא זיהוי DNA שבאמצעותו ניתן למצוא את החשוד האמיתי לכאורה, שכן לכל אדם חתימת DNA משלו ואין שני לו בעולם פרט לקרובי משפחה במעגל הראשון. כך הפכה מערכת הזיהוי הפלילי למעין מעבדה מדעית. ניתן להניח אם כך, שהמדע אינו טועה לעולם ולכן ניתן להסיק שאותו החשוד הנמצא תואם לממצאי ה-DNA שנמצאו בזירה הוא הפושע. האומנם?

לכאורה הנחה זו נכונה, שכן בדיקות מדעיות אינן יכולות לשגות, אך בדיקות אלו יכולות רק להתאים בין הממצא לאדם. נשאלת השאלה: האם די בכך? האם די במציאת הראיות בזירה והתאמתן או שמא ניתן לזייף את הממצאים באופן בו ניתן יהא לשתול בזירת הפשע ראיות על מנת להצביע על אדם מסוים ובכך למעשה להפליל אותו בפשע שלמעשה בפועל לא ביצע?

יש לציין שיחד עם זאת, כאשר בדיקות מדעיות החלו להיכנס למערכת הזיהוי הפלילי, רבים שמחו על כך ולא אחת אנשים חפים מפשע שישבו שנים בבית הסוהר, זוכו וניקו את שמם בשל בדיקות ה-DNA.

מטרת עבודתי היא לבחון האם ניתן לפגוע במהימנות ראיות פיזיות אלו ובאילו אופנים. הטעם לעבודה הוא דווקא חשיבות בדיקות ה-DNA (המבוססות למעשה על בדיקות מעבדה) שמטרתן להסיר כל ספק לגבי החשוד האמיתי ברצח ועל כן נשאלת השאלה: האם גם במקרים אלו בהם אנו כל כך מסתמכים על בדיקות חשבות אלו, שהפכו לחלק העיקרי במציאת הפושע, עדיין ניתן לזייפן.

בעבודה אבקש לפרט את הרקע לכניסת בדיקות אלו למערכת הזיהוי הפלילי המתקדמת, האפשרויות בפגיעה במהימנות הראיות, היכולת לזייפנות, השפעתן על תהליכי חקירה, השוואה למערכות זיהוי פלילי בעולם וכן האם ישנן מדינות שהצליחו להקטין את היכולת לזייף ראיות ואם כן כיצד - ולבסוף אסכם.

2. בדיקות DNA – רקע

כל מערכת המשפט בארץ או בעולם בנויה למעשה על אותם הממצאים שמספקת חקירת המשטרה. כולנו עדים לחדשות בהם אל זירת הפשע מגיעים ראשונים אנשי המשטרה ועימם אנשי הזיהוי הפלילי האוספים כל בדל סיגריה וכל שיערה במטרה לבחון ולנסות למצוא את האשם בפשע.

ממצאים אלו מבוססים הן על ראיות נסיבתיות והן על ראיות פיזיות. ראיה נסיבתית הינה ראיה אשר יש בה רמז כלשהו לקשר בין אדם לאירוע: לדוגמה, תמונות מצילומי מצלמות בטחון באזור שמראים כי בסמוך לשעת הפשע נפגש הקורבן עם מישהו, או רב איתו, עדות כלשהי משכן ששמע משהו, כרטיס טיסה שנמצא וכן הלאה.

ראיות פיזיות הן ראיות שיש בהם חומר ביולוגי ויכולת לקשור בין אדם מסוים לבין זירת הפשע כמו: טביעת אצבע, רוק, שיער, דם, בוץ בנעל וכן הלאה.

ראיות פיזיות אלו נלקחות למעבדת הזיהוי הפלילי ושם למעשה מחפשים את ה-DNA - אותו חומר גנטי שהינו בסיס הרקמה האנושית והוא ייחודי לכל אדם ואינו משתנה מיום היוולדו ועד יום מותו ולאחר מכן ועל כן מאפשר מציאת קשר סיבתי.

קחו לדוגמה בדיקת אבהות: באם אדם מבקש לדעת האם הילד הוא שלו מתבצעת בדיקת DNA והיא לקיחת רוק או בדיקת דם כן של האדם וכן של הילד והשוואתם. רק אם הם באמת בקרבה משפחתית מדרגה ראשונה כאב ובן יהא ניתן למצוא קשר בין ה-DNA של האב לבין ה-DNA של הילד. הואיל והילד

חולק את אותו החומר האנושי עם האב וממנו הוא קיבל את שאנו קוראים "גנים"¹.

כבר במהלך שנות ה-70 פיתחו המדענים יכולת לבחון רקמות אנושיות ולסווג אותן בכדי למצוא קשר בין הורים לילדיהם ובמהלך השנים שיכללו את השיטה עד שבשנות התשעים הצליחו למעשה לפתח את בדיקת ה-DNA אשר הינה בדיקה בעלת אמינות גבוהה מאוד.

ההבדל בין בדיקת אבהות לבין בדיקת זיהוי פלילי הוא דווקא בעצם ההליך של אסיפת הממצאים: בעוד שבבדיקת אבהות נלקחות דגימות מההורה והילד, במצב של זיהוי פלילי נלקחות דגימות מכל חומר ביולוגי הנמצא בזירת הפשע כולל מהקורבן עצמו.² כך לדוגמה, אם נמצא חומר גנטי מתחת לציפורני הקורבן, ניתן להתאימו ל-DNA של חשוד שנמצא באזור, אם אכן תהא התאמה בינו לבין החומר הביולוגי שנמצא ניתן להסיק כי הוא הרוצח.

במשפט הפלילי, בכל מדינה מאגרי DNA וכאשר נמצאת דגימה בזירת הפשע היא קודם כל מושווית למאגרי ה-DNA לראות האם ישנה התאמה בין הדגימה שנמצאה בזירה לבין חשוד אפשרי או מישהו שנמצא כבר במאגרי ה-DNA ובכך מוצאים את החשוד האפשרי שהדגימה שלו מתאימה ונמצאה בזירת הפשע.³ הבעיה היא כאשר דגימת ה-DNA שנמצאה בזירת הפשע מתאימה לממצא שנמצא במאגרי ה-DNA, אך למעשה זוהי הראייה היחידה ואין עוד ראיות נוספות הקושרות בין החשוד לבין זירת הפשע. על פי ד"ר הלפרט קיימת מחלוקת משפטית בנוגע למשקל הראייתי של ראיה שלמעשה מסתמכת רק על סריקת הדגימה שנמצאה בזירת הפשע לבין מאגרי ה-DNA של המז"פ ונראה כי לא די רק בהימצאות התאמת

¹ אחיקם סטולר, יורם פלוצקי, "די אן איי על דוכן העדים", רפואה ומשפט, נובמבר 2001, ספר היובל, הוצאת נבו.

² השופט משה דרורי, "המשמעות הראייתית של בדיקות הדי אן איי", דעת, 2004, מכללת הרצוג, לימודי יהדות ורוח

³ ד"ר מרדכי הלפרט, "על יחודיות פרופיל ה-DNA" דצמבר 2008, רפואה ומשפט גליון מס' 39. עמ' 100-121

דגימה שכזו כדי להרשיע אדם בביצוע העבירה, בייחוד במקרים בהם לעיתים אותו עבריין כלל אינו נמצא במאגר. במקרה זה למעשה יש חשש להפללה, ולא אחת ד"ר הלפרט מעיד על מקרים בהם הדגימה של עבריין שאינו מופיע במאגר, תימצא בזירת הפשע אך בפועל תתאים לאדם אחר שלא ביצע את הפשע והפרופיל הגנטי שלו כן נמצא במאגר המידע.